

28. เจมส์ เอ็นซอร์ (James Ensor)

จิตรกรเบลเยียมผู้มีจินตนาการกับหน้ากากผี

ภาพเขียนตัวเองของเอ็นซอร์ ระบาย
ล้อมด้วยหน้ากาก ค.ศ. 1899 ภาพ
เขียนสีน้ำมัน ขนาด $46\frac{1}{2} \times 32$ "
ส่วนตัว แอนท์เวิร์ป

เจมส์ เอ็นซอร์ เกิดที่ออสเตินด์ ในประเทศเบลเยียม เมื่อวันที่ 13 เมษายน ค.ศ. 1860 มารดาเป็นชาวเบลเยียม ส่วนบิดาเป็นชาวอังกฤษ ครอบครัวนี้มีรายได้จากร้านขายของที่ระลึก ซึ่งนางเอ็นซอร์เปิดที่ถนนฟลินด์ร์ในออสเตินด์ ในร้านมีหุ่นกระบอก พัด เครื่องกระเบื้อง ของที่ทำจากเปลือกหอย และหน้ากากที่ใส่กันในขบวนแห่ ซึ่งเอ็นซอร์เอาแบบไปใช้ได้อย่างน่าตกใจ

เอ็นซอร์เข้าเรียนในโรงเรียนสามัญเมื่ออายุได้ 13 ปี และเรียนอยู่เพียง 2 ปีเท่านั้น แต่ทว่าเขาริเริ่มวาดรูปและเขียนทิวทัศน์แนว ๆ ออสเตินด์มาตั้งแต่อายุน้อย เขาไปเรียนศิลปะกับจิตรกรสีน้ำสองคนที่อยู่ในเมืองนั้น พออายุ 17 ปี ก็เข้าเรียนในสถาบันศิลปะแห่งบรัสเซลส์ ในช่วงเวลา 3 ปีที่เรียนอยู่นั้น เขาค้นหารูปแบบของตัวเองอย่างได้ผล ภาพในแบบที่ตามองเห็นในฉบับพลันด้วยวิธีการเขียนที่ไม่มีการเตรียมมากนัก เป็นแบบที่เขาน่าจะได้อิทธิพลมาจากศิลปินอิมเพรสชันนิสต์ไม่มากนัก

แต่ที่สำคัญกว่าก็คือ การที่เขาตั้งใจไหลหลงในเนื้อผิวของภาพที่มีสีหนามางต่างกัน ด้วยเหตุนี้เขาจึงระบายสีด้วยเกรียงมากกว่าพู่กัน

ในปี ค.ศ. 1880 เอ็นซอร์กลับมามอสเตินด์บ้านเกิด แล้วก็อยู่ที่นั่นไปจนตลอดชีวิต แรกทีเดียวเขาใช้ดินสอวาดรูปหมู่บ้านชาวประมงในถิ่นนั้นจำนวนมากมายก่ายกอง แต่ก็เป็นงานที่ไม่ได้ความรู้สึกในเรื่องทัศนียภาพ แล้วเขาก็เขียนภาพเหมือนบุคคลในครอบครัวของเขาและของเพื่อน ใน ค.ศ. 1881 และ ค.ศ. 1882 เขาร่วมแสดงงานกับกลุ่มศิลปินในบรัสเซลส์หลายกลุ่มด้วยกัน รวมทั้งที่ซาลงในปารีส และในบรัสเซลส์อีกด้วย ในภาพ **Woman Eating Oysters** (ผู้หญิงกินหอยนางรม ค.ศ. 1882) เขาใช้สีสว่างสดใสขึ้น แต่ภาพนี้ทั้งกลุ่มศิลปินบรัสเซลส์และซาลงแห่งแอนท์เวิร์ปต่างปฏิเสธที่จะให้เข้าร่วมแสดง นี่เป็นครั้งแรกในจำนวนหลายครั้งที่เขาถูกกีดกัน จนเป็นผลให้เอ็นซอร์กลายเป็นปฏิปักษ์ตัวร้ายต่อการแสดงภาพของทางการ

ศิลปะของเอ็นซอร์ ได้กลายเป็นการแสดงความรู้สึกไม่ผาสุกในชีวิตครอบครัวไปในที่สุด ด้วยความบาดหมางกันของบิดามารดาในชีวิตจริง บวกกับความรู้สึกขัดแย้งต่อภาวะในสังคมโดยทั่วไป เขามีผลงานปรากฏออกมาหลายภาพด้วยกันในช่วง 2-3 ปีถัดไป เช่น **The Drunkards** (คนขี้เมา ค.ศ. 1883) เป็นภาพคนที่ถูกสังคมทอดทิ้ง เขาเป็นผู้หนึ่งที่มีส่วนสร้าง "สมาคมศิลปะก้าวหน้าแห่งบรัสเซลส์" หรือกลุ่ม 20 ซึ่งตั้งขึ้นเพื่อคัดค้านกลุ่มศิลปะ L'Essor และ La Chrysalide ที่ตั้งมาก่อน ตลอดเวลา 10 ปีที่สมาคมนี้ตั้งอยู่ (ค.ศ. 1884-1893) กลุ่ม 20 มีบทบาทสำคัญในการช่วยให้จิตรกรหน้าใหม่ทั้งในฝรั่งเศสและเบลเยียม ได้มีโอกาสแสดงงานและมีชื่อเสียง

เอ็นซอร์แสดงภาพ **Scandalized Masks** (หน้ากากสยอง ค.ศ. 1883) ของเขา ณ งานแสดงภาพครั้งแรกของกลุ่ม 20 ในภาพนี้หน้ากากผีเริ่มปรากฏเป็นครั้งแรก โดยที่เอ็นซอร์นำมาใช้เป็นสัญลักษณ์และเพื่อบิดเบือนถากถางอันเป็นสิ่งสำคัญในภาพอื่นๆ ของเขาที่จะตามมา เอ็นซอร์ตั้งใจที่จะใช้หน้ากากและเรื่องผีๆ ที่น่าเกลียดน่ากลัว ดังจะเห็นได้จากภาพประกอบเรื่องของเอ็ดการ์ อแลน โป ที่เขาทำ การทำเรื่องเช่นนั้นนับว่าไปกันได้กับงานศิลปะที่นิยมทำแต่เรื่องแปลกประหลาดมหัศจรรย์ผิดความจริงทั้งหลายที่มีอยู่ดาษดื่นในปลายศตวรรษที่ 19 มาถึงศตวรรษที่ 20 หน้ากากกับอารมณ์ท่วมท้นของเขาก็มาปรากฏอยู่ในงานของ เอมีล โนลเด (Emil Nolde) และศิลปินคนอื่นๆ ในกลุ่ม German Expressionism คือ กลุ่ม "สะพาน" (Die Brücke)

ใน ค.ศ. 1886 เอ็นซอร์ทำภาพพิมพ์โลหะ (etching) เป็นครั้งแรก และเริ่มวาดรูปชุดชีวิตของพระเยซูที่มีลักษณะเหมือนกับงานของเรมบรันท์ เพื่อชี้ให้เห็นว่าการปฏิเสธศิลปะของเขาก็เท่ากับปฏิเสธพระผู้เป็นเจ้า ดังจะเห็นได้จากภาพ **The Entry of Christ into Brussels in 1889** ซึ่งเขียนในปี ค.ศ. 1888 เป็นภาพขนาดใหญ่ (ประมาณ $8\frac{1}{2} \times 14$ ฟุต) ที่มีสีแปร่งกล้าแข็ง ใช้สีปะปะตามใจชอบ กลุ่ม 20 ไม่รับภาพนี้เข้าร่วมแสดงในปี ค.ศ. 1889 และภาพนี้ก็ไม่เคยออกแสดงที่ใดเลย จนกระทั่งมีงานแสดงศิลปะของเอ็นซอร์ในบรัสเซลส์ ค.ศ. 1929